

Nr 91.

Av herr **Pauli** och herr **Olsson, Oscar**, om ökat anslag till pedagogiska biblioteket i Stockholm.

Styrelsen för pedagogiska biblioteket i Stockholm har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 juni 1927 hemställt, att för budgetåret 1928—1929 det till biblioteket för närvarande utgående statsbidraget måtte höjas med 900 kronor till 7,400 kronor. I statsverkspropositionen är emellertid anslaget upptaget till det belopp, som för närvarande utgår, eller 6,500 kronor.

Den höjning av anslaget, varom styrelsen för pedagogiska biblioteket gjort framställning, är föranledd dels av de med 200 kronor ökade kostnader för städning, vilka föranletts av de nya väsentligt större lokaler, som numera stå till bibliotekets disposition, dels ock framför allt av nödvändigheten att återställa anslagen för bibliotekets drift och nödiga utvidgning till de i och för sig blygsamma belopp, som för några år sedan utgingo, men som under flera år genom vidtagna begränsningar i begärda statsbidrag måst till stort förfång för biblioteket avknappas. Särskilt bör framhållas, att den av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbegränsningen måste hårt drabba de i och för sig lågt beräknade anslagen till bok- och tidskriftsinköp, kr. 1,200:—, samt till bokinbindning, kr. 1,000:—, i det att övriga beräknade anslag, såsom avseende rena driftkostnader, under alla förhållanden måste fullt utnyttjas för sina avsedda ändamål. Men det är uppenbart, att om ett centralt fackbibliotek sådant som det ifrågavarande, från vilket även numera i stigande utsträckning ombesörjes utlåning till skolor och pedagogiskt intresserade i landsorten, skall kunna tillfredsställande fylla sin uppgift, måste institutionens ekonomi medgiva nödiga inköp av ny litteratur. Och det behöver knappast erinras om att i närvarande tid, då frågorna om undervisningsreformer äro mer aktuella än på länge, denna litteratur flödar mycket rikligt. I själva verket äro de av styrelsen beräknade anslagen för bokinköp och bokinbindning allt för knappt tilltagna, och styrelsen förklarar själv, »att endast behörig hänsyn till närvarande ekonomiska läge har avhållit styrelsen från att ifrågasätta en höjning av dessa anslagsposter».

Slutligen vilja vi erinra om, dels att skolöverstyrelsen förklarat sig anse, att det begärda anslaget oundgängligen erfordras för ett framgångsrikt bedrivande av bibliotekets verksamhet, dels även, att departementschefen själv förklarar sig anse en höjning av anslaget önskvärd, ehuru han icke »för närvarande» ansett sig kunna förorda högre anslag än det nu utgående.

På grund av vad sålunda anförts, få vi hemställa,

att riksdagen måtte till pedagogiska biblioteket i Stockholm
för budgetåret 1928—1929 bevilja ett anslag av 7,400 kronor.

Stockholm den 20 januari 1928.

Ivan Pauli.

Oscar Olsson.

Bilaga 1.

Bil. 20 till skolöverstyrelsens underdåniga skrivelse den 31 augusti 1927.

20. Arvoden till bibliotekarier vid de allmänna läroverken.

I underdånigt utlåtande den 21 september 1925 över de s. k. bibliotekssakkunnigas betänkande och förslag hemställde överstyrelsen — såsom överstyrelsen redan i sitt underdåniga petikum den 31 augusti 1926 erinrat — bl. a. att från och med budgetåret 1926—1927 måtte på ordinarie stat uppföras ett förslagsanslag av 59,250 kronor, av vilket skulle enligt vissa i huvudsak här nedan angivna grunder utgå arvoden till bibliotekarierna vid de allmänna läroverken, samt att under denna förutsättning det i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslaget till bibliotekarier vid läroverken måtte från och med samma tid uteslutas.

Detta förslag utgör ett led i ett mera omfattande förslag till reorganisation av samt beredande av förbättrad ställning och vård åt läroverksbiblioteken; de övriga led i detta förslag, vilka äro av anslagsnatur, avse extra anslag, och överstyrelsen återkommer under en annan punkt i förevarande riksdagspetita till desamma.

Förslaget i sin helhet finnes refererat i Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 48 till 1926 års riksdag angående omorganisation av stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.

Ur de sakkunnigas förslag och överstyrelsens yttrande däröver må anföras följande.

De sakkunnigas förslag innebär, att läroverken i ifrågavarande avseende skulle indelas i följande grupper:

1. Större och medelstora högre allmänna läroverk med större bibliotek	arvode 1,400 kr.
2. Mindre högre allmänna läroverk med större bibliotek samt större högre allmänna läroverk med mindre bibliotek	» 1,150 »
3. Medelstora och mindre högre allmänna läroverk med mindre bibliotek	» 900 »
4. Större realskolor	» 500 »
5. Mindre realskolor	» 350 »

Vid bestämmande av gränserna mellan dessa grupper tänka sig de sakkunniga för de högre allmänna läroverken lärjungesiffrorna 400 och 600 samt volymsiffran 15,000 såsom lämpliga; ifråga om realskolorna ange de inga bestämda dylika gränser utan nöja sig med att föreslå, att de båda grupperna måtte omfatta ungefär lika stort antal läroverk. För övrigt tänka de sig här liksom ifråga om anslaget till själva biblioteken, att gruppindelningen bör regleras för vissa icke alltför korta perioder. De sålunda föreslagna arvoden bör enligt de sakkunnigas mening alla utgå ur ett och samma anslag, beräknat till 60,200 kronor. I sådana fall, då anslag för ändamålet utgår ur ett läroverks biblioteks- och materielkassa, bör det indragas. Då bidrag utgå ur särskilda fonder, bör de fortfara, för den händelse att sådant direkt följer av donationsbestämmelserna; andra fall bör prövas vart för sig.

Bibliotekssakkunniga ha ansett sig böra avstyrka förslaget, att bibliotekarierna skulle erhålla nedsättning i den undervisningsskyldighet, som åligger dem såsom lärare.

Skolöverstyrelsen, som infordrat yttranden från läroverkskollegierna, har i sitt förslag förordat en gruppindelning beträffande bibliotekariearvoden efter följande grunder:

1. Högre allmänt läroverk med minst 600 lärjungar	arvode 1,250 kr.
2. Högre allmänt läroverk med mindre än 600 men minst 400 lärjungar	» 1,050 »
3. Högre allmänt läroverk med mindre än 400 lärjungar	» 850 »
4. Realskola med minst 400 lärjungar	» 650 »
5. Realskola med mindre än 400 lärjungar	» 450 »

Hänsyn skulle ej tagas till lärjungar vid kommunalt gymnasium eller kommunal gymnasielinje, ej heller till kvinnliga lärjungar, som på vederbörande kommuns bekostnad åtnjuta undervisning å något statens gymnasium. Det erforderliga anslagsbeloppet beräknar skolöverstyrelsen till 59,250 kronor.

Vidare har överstyrelsen i sitt yttrande föreslagit, att ordinarie lärare, vilken förordnas till bibliotekarie, må kunna av överstyrelsen beviljas tjänstledighet från viss del av den honom åliggande undervisningsskyldigheten, dock med högst fem timmar i veckan.

I det till ovan nämnda proposition nr 48 till 1926 års riksdag hörande statsrådsprotokollet yttrar vederbörande departementschef om bibliotekssakkunnigas förslag bl. a.: »Beträffande läroverksbiblioteken hava från de sakkunnigas sida flera goda förslag framkommit, vilka förtjäna att tagas under närmare övervägande, då tidpunkten härför kan befinnas lämplig. — — — — uppenbarligen föreligger här ett i hög grad behjärtansvärt behov, och ett mera avsevärt uppskov torde ej vara tillrådligt.»

I det statsrådsprotokoll, som är fogat till Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 116 till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. framhåller vederbörande departementschef den nutida skolans makt-påliggande uppgift att fostra de unga till ett självständigt bruk av boken och den förutsättning för framgång härutinnan, som utgöres av tillgång till ett icke alltför torftigt bibliotek med ett därtill anslutet lärum. Sedan han konstaterat, att läroverkens resurser i detta avseende tyvärr i regeln icke äro alltför betydande, fortsätter han: »Men sedan någon tid föreligger ett av särskilda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga avgivet betänkande med förslag till förbättrade villkor för bland andra läroverksbiblioteken.

Det är min förhoppning att inom den närmaste tiden kunna till närmare omprövning upptaga hithörande spörsmål. Frågan synes mig av stor vikt, ej minst ur synpunkten av skolarbetets inre anordning och saken väl värd att av staten stödjas, så snart ekonomiska möjligheter för ett sådant steg kunna anses vara för handen.»

Vad departementschefen här uttalar angående önskvärdheten av förbättrade villkor för läroverksbiblioteken har vunnit bifall av 1927 års riksdag, som skriver i frågan (riksdagens skrivelse nr 262, s. 113): »Med hänsyn till den ändrade organisation av gymnasiet, som riksdagen uttalat sig för, och i betraktande av den omläggning av arbetet därstädes, som därav måste följa, anser riksdagen, att frågan om bättre utrustade läroverksbibliotek och anordnande av särskilda studierum är av den största betydelse för resultatet av skolans arbete, och riksdagen förutsätter, att nu berörda angelägenheter komma att av Eders Kungl. Maj:t i möjligaste mån beaktas vid utformandet och fullföljandet av den nya läroverksorganisationen.»

Överstyrelsen behöver efter det sagda knappast åter erinra därom, att läroverkens biblioteksväsen är en sida av deras utrustning och verksamhet, vars i stort sett efterblivna ståndpunkt faller bjärt i ögonen, om man jämför det samma med den omsorg, som ägnas å ena sidan exempelvis åt läroverkens naturvetenskapliga utrustning, å andra sidan åt andra grenar av vårt lands biblioteksväsen, samt att en snar och grundlig förbättring härutinnan är nödvändig, om läroverken skola kunna utveckla sitt inre arbete i den riktning av större självverksamhet å lärjungarnas sida, om vars önskvärdhet för övrigt skilda pedagogiska meningsriktningar äro ense.

Skola läroverksbiblioteken bli icke blott väl försedda utan även väl ordnade och värdade samt lätt tillgängliga, främst för de studerande men i viss utsträckning även för allmänheten, så behövas kunniga och intresserade bibliotekarier. Det arbete, som av läroverkens bibliotekarier redan nu kräves, står ofta icke i någon rimlig proportion till det arvode, som hittills tillkommit dem. För läroverkens bibliotekarier ha nu bibliotekssakkunniga, såsom ovan anförts, föreslagit ett nytt lönesystem, vilket överstyrelsen i sitt yttrande med någon modifikation jämväl förordat. Dess antagande och tillämpande skulle innebära ej blott en gärd av rättvisa utan också betyda ett avsevärt steg framåt i fråga om modernisering av undervisningen och ett utvidgande av dess område och medel. Överstyrelsen har i sitt yttrande över bibliotekssakkunnigas betänkande den 21 september 1925 — i anslutning till vad som inom några läroverkskollegier anförts — föreslagit, att åt bibliotekarierna kunde i vissa särskilda fall och eventuellt under villkor ekonomiskt gynnsammare än vid ledighet för enskilda angelägenheter medgivas befrielse intill 5 timmar av dem åliggande undervisningsskyldighet. Ett sådant medgivande skulle innebära ett förverkligande av den för överstyrelsen tilltalande tanken, att bibliotekarien egentligen finge en del av sin undervisning förlagd till biblioteket, då detta hålles öppet som studierum, och skulle denna undervisning bestå i handledning av och anvisning åt de unga vid bokval och bokanvändning.

Då den av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet innebär, att ett betydligt antal läroanstalter förstatligas, är det tydligt, att om den av överstyrelsen i yttrandet över de bibliotekssakkunnigas betänkande använda ovan angivna beräkningsgrunden fortfarande tillämpas, det för bibliotekariernas avlöning beräknade beloppet 59,250 kronor måste höjas. Och då det synes överstyrelsen angeläget, att staten redan från början drager försorg om de nya läroverkens biblioteksutrustning, torde ökning av här avsedda anslag böra vidtagas redan under budgetåret 1928—1929.

Från och med den 1 januari 1928 och den 1 juli 1928 skola tillsammans 21 kommunala mellanskolor börja ombildas till fyrklassiga samrealskolor, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler m. m. Dessa kommunala mellanskolor äro alla av samma storleksklass som de realskolor, för vilka bibliotekariearvodet av överstyrelsen föreslagits till 450 kronor, vadan den av ifrågavarande anledning inträdande förhöjningen belöper sig till 9,450 kronor. Under tiden till och med den 30 juni 1929 skola 5 realskolor genom statens övertagande av ett vid dem anordnat kommunalt gymnasium börja ombildas till högre allmänna läroverk: Södertälje och Eskilstuna realskolor från och med den 1 januari 1928, Eksjö, Uddevalla och Skövde realskolor från och med den 1 juli 1928. Då för bibliotekarie vid högre allmänt läroverk av denna storlek (höstterminen 1926 växlade antalet lärjungar vid nämnda läroverk och de med dem förenade kommunala gymnasierna mellan 225 och 344) beräknats ett arvode av 850 kronor, skulle förstatligandet av dessa kommunala gymnasier medföra en till 2,000 kronor uppgående ökning av det beräknade beloppet för bibliotekariernas avlöning. Att under samma tidsperiod gymnasielinjer i Ystad och Hudiksvall torde komma att börja förstatligas, skulle däremot ej medföra någon ytterligare ökning av arvodesbeloppet. Till följd av nedgång i lärjungeantalet vid de allmänna läroverken sedan tiden för utförandet av den i överstyrelsens ovan nämnda yttrande anförda beräkningen har här ifrågavarande anslagsbehov sjunkit med 800 kronor. Användas för vårterminen 1927 gällande siffror i fråga om lärjungeantalet vid de nuvarande allmänna läroverken och de kommunala mellanskolor och gymnasier, som skola börja förstatligas senast från och med den 1 juli 1928, erhålles följande översikt över behövliga anslag till arvoden åt bibliotekarierna under budgetåret 1928—1929:

1.	12	läroverk à	1,250	kronor =	15,000	kronor
2.	13	»	»	1,050	»	= 13,650 »
3.	18	»	»	850	»	= 15,300 »
4.	6	»	»	650	»	= 3,900 »
5.	49	»	»	450	»	= 22,050 »
<hr/>						
Summa					69,900	kronor

På grund av vad sålunda anförts, får överstyrelsen, som nedan (punkt 21) vill i underdånighet för Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag om tvenne andra för läroverksbiblioteken behövliga anslag, i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå 1928 års riksdag

att, med uteslutande av det i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående särskilda anslaget av 16,000 kronor till bibliotekarier vid nämnda läroverk, för budgetåret 1928—1929 bevilja till arvoden åt nämnda bibliotekarier ett ordinarie förslagsanslag av 69,900 kronor.

*Bilaga 2.***Bil. 21 till skolöverstyrelsens underdåniga skrivelse den 31 augusti 1927.****21. Vissa anslag till de allmänna läroverkens bibliotek.**

Under punkt 20 av förevarande riksdagspetita har överstyrelsen erinrat om det underdåniga utlåtande, som överstyrelsen den 21 september 1925 avgivit över de s. k. bibliotekssakkunnigas betänkande och förslag, och särskilt om den hemställan, som överstyrelsen i sagda utlåtande gjort angående ett ordinarie förslagsanslag till arvoden till bibliotekarier vid de allmänna läroverken. Emellertid hemställer överstyrelsen i samma underdåniga utlåtande jämväl om tvenne anslag på extra stat, dels ett förslagsanslag av 157,000 kronor till bokinköp och bindning vid de allmänna läroverkens bibliotek, dels ett reservationsanslag å 17,000 kronor till diverse utgifter för samma bibliotek.

Nämnda förslagsanslag till bokinköp och bindning vid de allmänna läroverkens bibliotek har — såsom även av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 48 till 1926 års riksdag framgår — motiverats och beräknats på följande sätt. Bibliotekssakkunniga betona läroverksbibliotekens betydelse och deras behov av väsentligt ökade medel för bibliotekens tillväxt och underhåll. Den lyckligaste lösningen anse de sakkunniga vara, om hela det till biblioteken erforderliga anslaget utginge av statsmedel och materielkassan reserverades för övriga henne åliggande uppgifter. De sakkunnigas förslag går alltså ut på att läroverkens biblioteks- och materielkassor bestämt åtskiljas och att anslag till den förra utgår direkt av statsmedel; medel till inköp av ren undervisningslitteratur, läseböcker, ordböcker i flera exemplar o. d. skulle fortfarande utgå ur materielkassan.

Vid beräkning av det belopp, vartill ett dylikt statsanslag skulle behöva uppgå, indela de sakkunniga läroverken i vissa olika grupper, nämligen:

1. Högre allmänt läroverk med 600 lärjungar eller därutöver;
2. Högre allmänt läroverk med 400—599 lärjungar;
3. Högre allmänt läroverk med mindre än 400 lärjungar;
4. Realskola (och samskola).

De sakkunniga anse, att för en effektiv förbättring av läroverksbibliotekens tillstånd även de mindre bland de högre allmänna läroverken böra förfoga över minst det belopp, som för närvarande stått de lyckligast lottade läroverken till buds, samt komma till det resultat, att för ett läroverk inom den tredje av nyss nämnda fyra grupper 2,500 kronor bör vara ett lämpligt årsbelopp. Med denna utgångspunkt föreslås för grupp 2) 3,000 kronor, för grupp 1) 3,500 kronor och för grupp 4) 1,500 kronor. För bokinköp och bindning vid de allmänna läroverkens bibliotek skulle efter nämnda beräkningsgrund vid tiden för de sakkunnigas undersökning ha erfordrats ett statsanslag av 173,500 kronor om året. Gruppindelningen skulle fastställas att gälla för vissa icke alltför korta perioder.

I sitt yttrande över bibliotekssakkunnigas betänkande och förslag har skolöverstyrelsen förordat den föreslagna uppdelningen av biblioteks- och materielkassorna i en bibliotekskassa och en materielkassa. De hittillsvarande till den

gemensamma kassan utgående avgifterna borde i sin helhet tills vidare tillföras materielkassan. I avseende å ett eventuellt statsbidrag tillstyrker överstyrelsen den i närmast föregående punkt av förevarande petita omnämnda gruppindelningen med följande anslagsbelopp:

1. Högre allmänt läroverk med minst 600 lärjungar 3,000 kronor;
2. Högre allmänt läroverk med mindre än 600 men minst 400 lärjungar 2,600 kronor;
3. Högre allmänt läroverk med mindre än 400 lärjungar 2,200 kronor;
4. Realskola med minst 400 lärjungar 1,800 kronor;
5. Realskola (och samskola) med mindre än 400 lärjungar 1,400 kronor.

Härvid skulle enligt överstyrelsens då avgivna yttrande hänsyn ej tagas till lärjungar å kommunalt gymnasium eller kommunal gymnasielinje och ej heller till kvinnliga lärjungar, som på vederbörande kommuns bekostnad åtnjuta undervisning å något statens gymnasium. Efter överstyrelsens beräkning fordrades för ifrågavarande ändamål ett anslag av 157,000 kronor.

Det är uppenbart, att en tillämpning av skolöverstyrelsens här angivna beräkningsgrunder för fastställande av behöfligt anslag för budgetåret 1928—1929 ger ett annat anslagsbelopp än det ovan beräknade, dels till följd av lärjungeantalets naturliga växling vid läroverken, dels ock till följd av nödvändigheten att tillgodose biblioteken i de statliga läroanstalter, som tillkomma på grund av den beslutade läroverksomorganisationen. De 21 mellanskolor, som senast under budgetåret 1928—1929 skola börja förvandlas till realskolor, medföra en ökning av anslagsposten med $21 \times 1,400 = 29,400$ kronor. Genom förstatligandet av 5 kommunala gymnasier under samma tid förvandlas 5 realskolor till högre allmänna läroverk, vilket ökar anslagsposten med $5 \times (2,200 - 1,400) = 4,000$ kronor. Användas för vårterminen 1927 gällande siffror ifråga om lärjungeantalet vid de nuvarande allmänna läroverken och de kommunala mellanskolor och gymnasier, som skola förstatligas senast från och med den 1 juli 1928, erhålles följande översikt över behöfliga anslag till biblioteken vid de allmänna läroverken under budgetåret 1928—1929:

1.	12	läroverk	å	3,000	kronor	=	36,000	kronor
2.	13	»	»	2,600	»	=	33,800	»
3.	18	»	»	2,200	»	=	39,600	»
4.	6	»	»	1,800	»	=	10,800	»
5.	49	»	»	1,400	»	=	68,600	»

Summa 188,800 kronor

Under det att här beräknade belopp av 188,800 kronor skulle vara ett under viss tidsperiod utgående årligt anslag av förslagsanslags natur, behöves för mera tillfälliga och lokala behov även ett mindre årligt anslag, som skulle vara av reservationsanslags natur. I sitt nämnda yttrande har överstyrelsen beräknat det behöfliga anslaget till 17,000 kronor. Med hänsyn till det betydliga antalet nya av staten övertagna läroverk, som i flera fall säkerligen hava synnerligen torftiga bibliotek, torde sistnämnda anslag böra höjas till 22,000 kronor.

Enligt överstyrelsens mening är det av synnerlig vikt, att tillräckliga anslag för ändamålet beviljas, så att de allmänna läroverkens bibliotek kunna bli i stånd att fylla sin viktiga uppgift.

På grund av vad här anförts får överstyrelsen i underdånighet hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för budgetåret 1928—1929 bevilja
dels till bokinköp och bindning vid de allmänna läroverkens
bibliotek ett extra förslagsanslag av 188,800 kronor,
dels ock till diverse utgifter vid de allmänna läroverkens
bibliotek ett extra reservationsanslag av 22,000 kronor.
